

Legény Péter

snyiu mi seu trup

1983–1990

elutazás

felmentem a lépcsőn a nappal is őrködő falikarok alatt, felmentem a sárgás, zsíros homályt termelő bágyadt fénykúpok alatt, felmentem az emeletre, odafönt a szoba szegényes, nyomorúságos bútorok sírtak benne, egy kopott tükör valamelyik falon, a képet már alig mutatta, wroclawi diákszálló, háromágyas szoba, őszutó, sivár és néptelen október vége

hétfőn reggel vonatra ültünk, foszladozó ködben, rózsaszínű fehér város, piszkosszürke por lepte utcák, házak, jól elvegyültek a háttér ólomszínében, e gondolat visszavitt a tudat küszöbe fölé, tenyerem szememhez ernyőzve bámultam az ákombákomokból összetákolt, rohanó őszi tájat, fénylő pont, majd egyre több sárga ragya verte ki a hideg délutánt, vonatunk a határt maga mögött hagyta, az ablaknál álltam, jobbra nagy üres térség siklott hátrafelé, lomb nélküli csupasz fák, dűledező nyomorúságos viskók, később széles, kőkockás part, nagy, díztelen, fehérre és sárgára meszelt épületekkel, az október hideg csókja, napfény és szél, zavaros összevisszaságban a boruló-derülő ég alatt, idegen idő, fáradt voltam, lassan úsztunk előre, szerelvények között, hirtelen valami szürke, sűrű, örvénylő, áramló tömeg mellett haladt el a vonat, gyártelep vagy afféle, esetleg nagyobb állomás, fekete csúcsos, ágas, ágazó roncsok merültek fel és merültek el, fekete fenyők a szürkületben, fáztam, új ország, új élet, ismeretlen és idegen, összeborzadtam, leültem, hátradőlve nem néztem semerre, a vonat újra indult, lehunytam a szemem, elbóbiskoltam, az ajtó bezárult, a lét megrekedt, egy lejtős szakaszon visszacsúszott a fülke ajtaja, csattant, szívem a torkomba ugrott, kinyitottam a szemem, fölálltam, óvatosan kiléptem a folyosóra, hárman álltak odakint, úgy beszélgettek, mintha nem vettek volna észre, a vonat sípolt, többen készülődtek

nagy világosság szaladt az ablak alatt, megérkeztünk egy újabb állomásra, rozsdásodó kandeláberek között katonai őrzőket igazoltatott egy férfit, villanycsengő hosszan elnyúló, fojtott hangja szivárgott ki az épületből, messziről kutyák csaholását hozta a szél, hol vagyunk, kérdezte valaki, egy temető mellett, válaszolt a másik, kikönyököltem az ablakon és láttam, hogy a katonák közrefogták azt a férfit, egyikük mellbe vágta, a másik bokán rúgta, a harmadik bökött rajta, talán a negyedik is csinált valamit, de azt már nem láttam, mert megijedtem attól, amit láttam, gyorsan másfelé néztem

hajnali hideg lámpafények a töredezett aszfalton, olajos tócsák között bukdácsoló, meggyötört arcú emberek, korhadás illata és hulladékébűz terjengett, a katonák elmentek, üres lett az állomás, felhúztam az ablakot, leültem, úgy éreztem magam, mint az ágyamban, amikor lefekszem, alszom, de még fönt vagyok, gondolataimba mélyedtem, már nem tudtam pontosan visszaidézni, hogy nézett ki az a férfi, azon járt az eszem, miért is szeretik a lengyelek a magyarokat, hogy szeretik, abban biztos voltam, sőt olyan érzésem volt, hogy túlszeretik, mintha nem is szeretnék,

csak úgy csinálnak, összevissza voltam, a szerelvény lassan megindult, az örökkévalóságba elnyúlt idő kezdett visszaváltozni normális, emberi idővé, nagy robajjal egy tehervonat bukkant fel mellettünk, szürke ponyvával letakart katonai szerelvény, tak-tak, csak-csak, tak-tak, kattogtak a kerekek, a kupében meleg volt és a hajnali égen éppen egy vékony, bíborszínű fénysugarat bámultam, sürgönypóznák szaladtak visszafelé, fekete drótok kacszázó csíkja lebegett utánuk, végeláthatatlan magányos táj, hatalmas és üres mezők, tak-tak, csak-csak, tak-tak, tak-tak, csak-csak, csak-csak

tudatalattimból képek tódultak elő és egy időre elfeledtetek velem mindent, kocsmában jártam, nem tudtam pontosan, hol vagyok, poharak csörrentek össze, kemény, felfortyant szavak röpködtek, mindenki vitatkozott mindenkivel, nem értettem, hogy miről volt szó, a pulton jókora légy mászkált, egy gonosz szellem, valami ősi, barbár göggel dörzsölte össze lábait, szemerkélt az eső, könyörtelen, hosszú álom, zúgott a fejem, egyszerre idegen lettem magam előtt, ki vagyok, hol vagyok, hogy vagyok, furcsa történet, mely félig a valóságban lógott, másik felével a képzeletemben, s ide-oda ingva, hol tömörebb lett vagy légesebb, aszerint, hogy a külső világból markolt-e többet, vagy a fantáziámból épült-e jobban, magába sűrítette a valóság megannyi elemét, kis mintáját egy pesti zivatarnak, a huzat hideg levegőjét, mely besiklott az ablakrésen, a másik ülésen bóbiskoló tompa szuszogását, ezenkívül kék éjjeli ködöt és hajnali vörös párát

vonatunk egyre mélyebben fúrta magát előre, az egymásba keveredő dolgokon, e hangoktól, színektől és szagoktól megtelt pillanaton felemelkedve, lassan és tétován beléptünk a lengyel valóságba, milyen könnyű, a tárgyakhoz kötött aktualitásokat elmosta az idő, de arra emlékszem, a kalauz kiáltott, Wrocław, Wrocław

megérkezés

ezerkilencszázhetvenhatban hárman indultunk el Wrocławba, kiállítani avangárd műveinket, a költő, képzőművész, építész, filmrendező és filozófus Erdély Miklós, némelyek jelentősnek mondják pedagógiai munkásságát is, Pauer Gyula, aki a hetvenes évek képzőművészetében egészen háborítatlanul füstölgött, kábító, illatos gőz szállt fel belőle, az igazi pszeudo terv és annak képe, illetve más konceptuális munkák alkotója, aki abban az időben már szobrászkirálynak és a legjobb díszlettervezőnek tartotta magát, harmadiknak jómagam, szintén konceptuális munkákkal, akkoriban épp fülkét készítettem, Próbafülkét, Sarkonforduló helyet, Nézőfülkét, amelyikből a kiállításon mászkáló embereket lehetett megfigyelni, nagyvárosokba légkondicionált Járófülkét terveztem, amolyan telefonfülke-szerűt, mely lassan vándorolt volna, egy föld alatti gépezet segítségével

művészet a hagyományhoz való időszerű, de eddig még ismeretlen viszonyunk, állította Erdély, hagyományos felfogás szerint az árnyék, a szín és a folt az ábrázolás szolgálatában álló eszközök, a hamisság eszközei, amelyek segítségével a képzőművészet a világ pszeudo képét mutatja, magyarázta Pauer

szél kerekedett, cibálta a növényeket, a fákról leveleket szakított le, mint zizegő, vékony selyempapírt, az apró darabok ezüstösen villóztak a sárga fényben, részeg vagy álmokóros állapotban láthat hasonlót az ember, Erdély Miklós magas, testes alakját, kopaszodó fejjel, markáns arccal és bozontos szakállal formázta, ahogy a lengyelek mondták, Bem apóvá a természet, fején a napsugár aranyló sárga, csillogó fénye, bordó overall a testén, amelyben dolgozni szokott, festékes, vékony ujjá ráhajlott a szék karfájára, úgy ült hosszú percekig mozdulatlanul, tavaszi fénytömb a dolgozó szobában, az emeleti ablakból szűk horizontú rálátás nyílt a város délkeleti részére, alul a kertben gyerekek játszottak, az unokák

Erdély haldoklott, lelépült, felépült, minden csak ideig-óráig tartott, kimondhatatlan, titkos érzés uralkodott el rajtam, lehet, hogy nem az érzés a legjobb szó, mozdulatai mintha megrongálódtak volna, lassan, hangosan beszélt, csendesen nevetett, acélszürke tekintete kemény, nyílt és egyenes volt, szívesen néztem a szemébe, szeretni őt, vagy

szeretni általában, szédülni és szenvedni is, meg sok minden, ami a halál körül van, így gondolta mindenki, hogy vagy, kérdeztem, s még erre az ostoba kérdésre is volt válasz, fáradtan, huszonnégy órás munkát ad nekem ez a betegség, látszott rajta, rettenetesen dolgozik, sokkal többet, mint addig életében, ha nem lett volna már kopasz, talán azt mondom, megöszült, de így ezt nem mondhatom, megpróbálom leírni őt az utolsó napokban, csont és bőr, és egy mély, fekete üregbe, a szenvedés fekete lyukába húzta vissza szemeit a közelgő halál, ezek a szemek korábban az életet sugározták, egy felfokozott életet, felfokozott valóságot, felfokozott érdeklődést, és felfokozott alkotói szabadságot, az öntudat tiszta szuverenitása ömlött szét körülötte és elárasztotta a környezetében élő és alkotó embereket, és ezt a szempárt húzta csontos és könnyörtelen ujjával beljebb és beljebb a halál, a halál, mely a szomszédban ólálkodott még, de amelynek hosszú, borzongató ujjai máris odáig értek

a végső napokban kórházban volt, aludt egy héten át, majd fölébredt, mesélte Dani, a fia, és mondta, hogy jó volt vele lenni, mindig jó volt vele lenni, érezted, igen, éreztem, bólintottam, amikor magához tért, azt mondta, nagyon fontos lesz egy bizonyos nap, azért érdekes, mert pontosan azon a napon halt meg, hogy melyik napon, az különben nem érdekes

Erdély Miklós hihetetlen mértékben eltúrta az életet, akármilyen volt, szenvedett tőle sokat, de eltúrta, hogy rajta legyen, habár szerette a fegyelmezett és kimért viselkedést, de terveinek lendülete olykor annyira magával ragadta, hogy például, szokása ellenére nemegyszer csak úgy átrohant az úton, mi pedig utána, már ahogy bírtunk

ajtókat csapkodtak, füttyültek, Pauer futott, kimelegedett, elégedetlen volt, miután fölkapaszkodott, elfoglalta helyét az ablaknál és kifelé bámulva fújtatott, lihegett, nem szeretem az efféle futkosást, kapkodást, dűnyögte, az ember szinte kiesik önmagából és hevenyészetté, rendtelenné válik

fojtó hőség áradt mindenből, a lábunk alól, a fejünk fölül, a bordó párnákból, mindenhol vastagon ömlött a meleg, perzselte a levegő, kinyitottam a fülke ajtaját és kiléptem a folyosóra, nem találkoztam senkivel, egyedül voltam, királyi magányban, az élet hihetetlen kaland lett, a legnagyobb fokú fegyelmre és összetartozásra, energiára és tudásra lett volna szükségünk, mert eljött a bármit igazoló idő, és ebben a rejtélyesen ügyes gesztusban sok figyelemre méltót találtam, ha világosabb lett volna, de a lámpák úgy voltak befedve, hogy csak maguk alá világítottak, egy szűk kört mutatva a környezetből, azért nem vettem észre hamarabb, hogy mennyire nincs tér, nincs levegő, beépítettek mindent hazugsággal, szörnnyű, nyomasztó kaszárnyákkal

a kiállítóterem hosszú és keskeny, ablakai csaknem embermagasságban nyíltak és rács volt mindegyiken, alkonyodott, a nap ferdén bevágott, hosszú, keskeny pálcákat rajzolt a falra, porszemek, közvetlenül mellettünk recsegett egy rádió, rosszul éreztem magam, semmi se jutott eszembe, csak kellemetlen, durva, ideges megjegyzések, valamiféle láthatatlan és kitapinthatatlan zsbongást éreztem, miután kiderült, hogy lakat van az összes ablakon, minden csak divat és erőszak, délelőtt érkeztünk vagy délután, nem emlékszem, mindenesetre volt időm megjavíttatni, még odakint az állomáson, Sarkonfordulóhely című konceptuális művem vasvázat, hosszú volt a vonatút és zötyögős, a vázszerkezet egyik hegesztése eltörött, szerencsére az állomáson éppen hegesztettek a vasutasok, odamentem és megkértem őket, hogy hegeszték össze, szépen kértem őket, magyarul, megcsinálták, később a vasvázat drótkötelekkel kifeszítettem a mennyezet és a föld közé, szemmagasságba, a hengerszeletre ráhúztam a méteres vásznat, melyre belülről vörös nagybetűket pingáltam, lengyelül, SARKONFORDULÓHELY, a hengerszelet éppen akkora volt, hogy aki belépett, az sarkon fordulva elolvashatta a szöveget, és ugyanott kiléphetett belőle

Miklós fotókat kasírozott kartonlapokra, üvegek közé tette, közben ragasztó után szaladgált, ollót keresett sokáig, időnként fölment az emeleti bárba, megivott egy konyakot, olykor Pauer is elkísérte, állították, úgy könnyebben megy a munka, közben előkerült valamelyik alkalmazott, kerített ollót meg ragasztót, Gyulának gépirásos papír kellett, indigó, egy darab drót, és két földelt dugó, csavarhúzó, kis damil, szög és kalapács, meg a villanszerelő, s ki tudja, meddig sorolta volna a szükséges holmikat, ha meg nem kapja közben konyakját, egészen estig így telt az idő, este megint fölmentünk a bárba, akkor már vörösborot ittunk és kérdeztük, hol lehet vacsorázni, mondták, sehol, késő van, minden bezárt, csak a vasútállomáson tart nyitva a resti, talán kapunk kávét

ennivalót nem kaptunk, azt nem árult, a kávé híg volt, rossz ízű és hideg, cukor nem volt, a levegő nyirkos, füstös és szeszgőzös, két alak dülöngélt a pultnál, rágyújtottunk, kiszűrcsöltük a kávé, elnyomtuk a cigarettát, Pauer javaslatára elindultunk megkeresni a vécét, a pályaudvar egy jókora csarnokból állt, amelynek elején a vasajtós férfivécé mellett vasajtós női állt, a csarnok tele füsttel, átható vasszagot árasztott, kicsit olajos volt minden, fáradt gőzfelhő gomolygott, lassan, formáját kereste, mintha egy óriási alakot akart volna kigyúrni belőle a légáramlat, vagy a képzeletem, formázott füstöt, emlékeimben kutakodtam, ki csinált már ilyesmit, majd elhessegettem egy érzést, melynek így ideje se volt megkapaszkodni

kifordultunk az előtérből, elindultunk a vágányok mellett, szolidan visszhangzó csöndben kavicsok ropogtak a talpunk alatt, a síneken túlról lassú síkálás moraja hallatszott, egyenlő időközönként gyengült és erősödött a hang, mintha kinyíló és becsukódó ajtók nyikorgását is hallottam volna, amihez suhogó ostorok hangja vegyült, egyszerre volt sötét és világos, egyike ama különös fényhatásnak, amit a világon sehol se lehet látni, csak a festők vásznain, a vécé nyikorgó ajtaján belépve Pauer kinyitotta a legközelebbi fülkét, hirtelen friss hulla bukott előre, homlokát a kőbe ütve koppant, az elnyúló test láttán Gyula megpróbált segíteni, gyorsan leguggolt és átfordította a férfit, negyven körüli munkásembernek látszott, talán fiatalabb lehetett, nehéz azt megítélni, sok múlik a körülményeken, fölpuffadt, viaszosan csillogó arcából két sűrű szem meredt ránk, halántéka fölött, homlokán, gyerekenyérnyi zúzódásból kevés vér szivárgott, nyakán rövid kötél, valószínűleg úgy akasztotta föl magát, hogy a kötél végét becsíptette felül az ajtókeret és az ajtólap közé, lábait a csésze mellett kétoldalt előre nyújtotta és teljes súlyával belefeszült a hurokba

olyan érzésem támadt, hogy valami megrepedt, ami addig tökéletesnek látszott, Gyula megérintette a férfi arcát, még meleg, mondta és fölegyenesedett, Erdély hümmögött és alig észrevehetően ingatta a fejét, apró rezgéseket végzett, parányi szünetekkel, semmi se jutott eszembe, dermedten álltam az ajtóban, ő már valahonnan felülről nézi, hogy mit hagyott itt, próbálkozott Pauer, te miért nem mondsz semmit, bökött meg Erdély a kérdéssel és beljebb lépett, egyedül maradtam az ajtónyílásban, kiszolgáltatottnak éreztem magamat, nehéz lett volna válaszolnom, mit mondhattam volna, azt kívántam, bárcsak ne történt volna meg, Miklós arról beszélt, hogy tulajdonképpen lehetőségünk volna közbenyúlni az események menetébe, mert az idősíkok megengedik, hogy beavatkozzunk, amennyiben például nem engednék becsukódni az ajtót, vagy hasonlót, az utolsó pillanatban megmenthetnénk, mint a mesékben, láttam is magam előtt, ahogy a test újra és újra kibukik az ajtón, mi meg úgy vártunk ott, mintha tényleg az események közé tudnánk nyúlni, azután többen jöttek, helybeliek, nadrágját oldalt kissé lehúzták, meztelen lábszárát meglepte a hideg, magamon éreztem a halott ember tekintetét, súlyos, imbolygó, reszkető tekintetét, testemre hullott a tekintet, s egy hosszú, áporodott leheletű csókra, amilyeneket kapualjakban szoktak váltani, magához ölelt az öntudatlanság, tanulságot nem vontam le, azután visszazökkentem a valóságba, de néhány dobbanást meghallottam a pokol szívveréséből, az állomás vécéje mély volt és titokzatosságokkal teli

amikor kijutottunk, az egész napos eső után az utcák ünnepi fényben ragyogtak, az éjszakai hűvös levegőben a fák, a házak, parkoló gépkocsik, zötyögő villamosok és pöfögő teherautók vasárnapi díszes külsőt öltöttek, csak mi voltunk szomorúak, úgy voltunk ott, Erdély szerint, mint akik filmbe léptek, sötétszürke égbolt volt fölöttünk, a pályaudvar körül valahogy összesűrűsödött a hideg, egy rendőr állt az út közepén, hunyorogva figyelt, túlközlő teherautók és csörgő villamosok között igyekeztünk át a túloldalra, hajsza hűjén elgázolt a villamos, igaza volt a vezetőnek, amikor felállt és oldalt kihajolva valami borzalmat kiabált utánunk, a rendőr, és ez igazán furcsa volt, felszólt a villamosvezetőnek, hogy hagyja abba, a villamos elgurult mellettünk, az egyik ablakból kalapos hölgy integetett, finoman, kicsit, majd zavartan figyelte tovább az eseményeket, mint aki érti, hogy mi történik, de nem akarja elhinni

oda-vissza

Györe Balázs 1988-ban a kezembe nyomott három flekket, azzal, hogy olvassam el, rólam is szó van benne, de lényegében Erdély Miklósról írta a sorokat

mióta meghalt, többször is álmodtam Erdély Miklóssal, ültem például egy alagsori étteremben a barátommal, amikor a belső helyiségből kis menet indult el a kijárat felé, az élen Erdély Miklós jött, vastag szövetű, sötétkék télikabátban, a 40-es évek divatja szerint, fedetlen fővel, szakállasan, amikor elhaladt az asztalunk mellett, kezét nyújtott, egy pillanatra megállt a menet, fölálltam, kezét fogtunk, mögötte haladtak a barátaim, Kerekes Sanyi táskáját magához szorítva, és férfiak, és lányok, és gyerekek, mennünk kell, muszáj menni, olvastam ki Sanyi szeméből, hosszú volt a sor, néztem a kockás abroszt, a két üres poharat, a hamutartót

megszakítottam az olvasást, mert eszembe jutott a hideg wroclawi állomás, az öngyilkos, eszembe jutottak a körülmények, és mindez olyan erővel követelt helyet magának, hogy le kellett tennem a szöveget, újból Wroclawban voltam, a sorompó irányából gyengén, elmosódva, a szeszélyesen érkező szélhullámokkal együtt sodródva felhangzott a forgalmista füttye, azután érces csattanással egymásnak ütődtek a vagonok, mikor ez a furcsa cimbalom-muzsika befejeződött, hirtelen, tisztán és közelről hallottam két vasutas beszélgetését, a szél olyan erővel vágta hozzám a szavakat, mintha nekem címezték volna őket, snyiu mi seu trup

bárcsak értettem volna, hogy mit jelentenek e szavak, csupán álmodok, sötétség, hideg és halál, a kitémasztott útszéli fákon félig megfagyott verebek, ahogy az ilyen utcán, meg az olyan utcán lesétáltunk a házig, parkig, hídig, ezek a tájékozódási pontok, onnan már látható volt a kultúrcentrum épülete, a kiállítás helyszíne, mesélhetnék arról is, hogy Pauernak abban az időben sokat jelentettek a vécék, nem csak az, amelyekben a hullát találtuk, és nem is amiatt, akkor már évek óta különös fontossággal bírtak életében a vécék, műveket talált ki, amelyek vécékről szóltak, hideg és sötét udvari árnyékszékekről, ütött és kopott, büdös, rettenetesen piszkos vécékről, meg olyanokról, amelyekben jó meleg volt, tisztaság és kényelem, csönd, nagy csönd, Gyula gyakran gondolt a vécékre, hirtelen megnyíltak a felhők, s mint egy vízesés, megeredt az eső, a város tetejéről lezúdult víz leveleket, ágakat tépdesett a fákról, hideg áradatával belepte az utcákat, szerencsére épp a szállásunkra értünk

országos kiszolgáltatottságban, családias űrben, derékba törve, ösztönök mélyére fészkeljük be magunkat, Miklós a pamlogra feküdt és apró dünnögéseket hallatott, rossz érzésének kicsiny nyögéseit, én meg tengernyi lelkem csendes hullámlásában, az érzések és gondolatok szárnyra kapó tumultusában, szavakat, mondatokat, nagyszerű, lángoló, óriás kiáltásokat kerestem, de nem találtam, hanyatt feküdtem az ágyon, mellemen összefont kezekkel figyeltem az ablakot, lent az utcán zajlott a forgalom, mintha valamennyi jármű és minden ember a fejemen gázolt volna keresztül, világosan láttam valamennyit, anélkül, hogy kiszálltam volna az ágy fölé, a város fölött sápadtan fénylett a hold, mennyei lebegő, micsoda távolság nyílt onnan fentről, az ablakunkból, a diákszálló negyedik emeletéről, fél Wroclaw látszott, háromágyas, szegényes szobánkban öreg bútorok nyikorogtak, egy kopott tükör valamelyik falon, a képet már alig mutatta, gondolkodtam, nem bírtam elaludni, és mert a halálról gondolkodtam, hiába is aludtam volna el, a halálról álmodtam volna, féltem, mintha máris zuhannék, egy oszlop tetején álltam, görcsösen kapaszkodtam, nehogy lezuhanjak, az oszlop magas volt és vörös, nem zuhantam le, az utolsó pillanatban fölbredtem, ha nem ébredtem volna fel és lezuhanam volna, biztosan meghalok, csendesen szitált az eső, nyirkos lett a ruhám, csúszós az oszlop, a nedvességtől eresztette a színét, a kezemről vörös festék csorgott, minden csupa festékes lett, alattam is, féltem, hogy lezuhanok

az Anna presszóban, olvastam tovább Györe Balázs szövegét, ahova egyáltalán nem akart beülni, végül engedett Ádám unszolásának, észrevette, hogy sűrűn pislogok, mit pislog ez itt, gondolta, ez csak pislogni tud, az ablaknál telepedtünk le, folyóirat alapításáról volt szó, meg kellett sürgősen beszélni, halaszthatatlan volt, Ildikó ült mellette mozdulatlanul és szótlánul, az Egyetem presszóból sétáltunk át ide, mert ott nem volt hely, zsúfolt volt a terasz, nemrég nyitották meg, a hetvenes évek közepétől kezdve én is sűrűn alapítgattam a különféle folyóiratokat, a társak megvoltak, léteztek, adottak voltak, nem kellett összegyűjteni a neveket, tudtuk, várakoztunk, vártuk az

Annában, hogy elálljon az eső, a Váci utcába már nem hajtottak be az autók, minden- nap a belvárosban voltam, Egyetem presszó, Remy Martin, Pilvax, Amigo, Anna, Gerbaud, majd Corso, Ibolya, Egyetem presszó, sok ismerős volt, összetalálkoztunk, estére összeverődöttünk, vasárnaponként a Budapest Szálloda első emeleti presszójába jártam kávézni, sakkozni, újságot olvasni, külföldieket bámulni, beszélgetni, hallgatni, nagyon tetszett a civil ruhás üzletvezető, szivaroztam, egyszer innen hívtam fel Erdély Miklóst

vasárnap, nem sokkal két óra után, folyóirat alapításáról volt szó, természetesen, meg kellett beszélni, mikor érsz rá, Miklós, mikor jó neked, most, hangzott a válasza, most, most vagy soha, nem értem rá, mégis elmentem hozzá, megszoktam, hogy a többség nem ér rá azonnal, hogy eltűrhető a halasztás, a dolgok továbbtolása, Erdély Miklós azon a vasárnapon is pontos volt, most, talán hitt bennünk, talán érezte, hogy komolyan gondoljuk, hogy fontos számunkra az, amivel foglalkozunk, vagy amivel foglalkozni szeretnénk, sűrű pislogásom sok mindent elárulhatott, megmásíthatatlanul mondta a telefonba, most vagy soha, le kell csendesedni, megnyugodni, egyenletesen kell érezni, egyenletesen kell akarni a dolgokat véghezvinni, a koccanások nem számítanak

kertjében ültünk, nem vittünk magunkkal vörösbort, hiányzott neki, lábát föltette a kerti asztal szélére, kávéztunk, próbáljátok meg a Keszthelyi Rezsőt, összeállt ugyanis az antológiánk, elkezdtünk házalni vele, lakott itt a Rezső, nagyon rendes, mondta, miután napirendre tért afölött, hogy nem vittünk vörösbort, ezen a napon hallottam életemben először Keszthelyi Rezső nevét, aki, jóval később, segített megjelentetni a verseskötetemet, és aki szinte azonnal jó barátom lett, ahogy megismerkedtünk egymással, valódi költő, elborozgathattunk volna, csendesen, a kertben hinta, most éppen használaton kívül

Erdély Miklós hamarosan Amerikába utazott, újból megszakítottam az olvasást, hogy közbeszúrva elmondhassam, akkor éppen egy éve galambtojásnyi daganatot operáltak le a bordájáról, tüdeje mellől, a műtét sikerült, a beteg felépült, ahogy mondani szokás, Amerikába utazása előtt lábát fájdtotta, nehezen mozgott, de remélte, hogy majd jobban lesz, odakint azután rosszabbul lett, halálos betegen tért haza, tolókcóban, a svájci vöröskereszt segítségével, az Amerikában elvégzett komputeres röntgenvizsgálat a testében több helyen kimutatott daganatokat, nem sok reménye maradt, néhány, talán még a ráknál is gyilkosabb gyógyítási módot leszámítva

folytattam az olvasást, Legédy Péterrel látogattam meg őt február végén, sok hó esett a városra, Miklós betegágyában feküdt, evett egy kis kompótot, egyik festményéről leolvastam az időt, de jó isten, háromnegyed kettő

nem sokkal húsvét előtt, a János kórházban, sokat neveltünk a kórteremben, miközben a szenvedésről volt szó, Miklós elégedetlenkedett a teherbírással, az asztalkán biblia, becsukva, a kórház kertjét sütötte a nap, behavazott Virágárok utca, ház, kert, mosolyodban futsz át a föld árnyékain, topogtunk az előszobában, verdestük talpunkról a havat, amit Miklós hordatott föl az Írószövetség Klubjába, ahol az estjét tartotta 1985 februárjában, már akkor is megvolt az a hó, átélhető fehérség, megvolt az, ami kellett, bőségesen

miután elolvastam Györe szövegét, eszembe jutott utolsó látogatásom Miklósnál, egyedül mentem, úgy éreztem, nem illett volna vidám baráti társasággal érkezni, a tudat, hogy meg fog halni, szívemarkoló volt, légszomjat okozott, hasonlót éreztem, csak kisebb mértékben, amikor Altorjai meghalt, még ma sem értem, miért, Altorjaival nem voltunk barátok, talán mert nagy művésznek számított avantgárdista körökben, és ez úgy hatott rám, bizonytalan emlék, szóval ott ültem Miklós betegágya szélén és gyengéden masszíroztam a takaró alól kilógó térdét, kérte, mert fájt neki, szívesen tettem volna még valamit, de már nem lehetett, a csöndben átéreztem, hogy elhagy bennünket, helyettünk egy másik valóságban kezd el létezni

Wroclawban is megszólaltak az utcák, a házak, a város, sőt maga a föld kezdett beszélni, panaszos hangok, szégyenkező színek, síró pályaudvarok, hold és hideg született Európában, könnyeket hullattak az utcák, és sírtak, sírtak, áztak, fáztak, didergősek voltak a parkok és a házak, és hunyorgó szemembe világított a hold hideg fénye, tovább nincs, csak a hold és a csillagok

az emberi test lágy holmi, viaszhoz hasonló, ártatlan külsejű, rózsaszínű, majdnem szép valami, akár menni akarsz, akár maradni, fontos, hogy minél előbb döntsél, mondta Miklós, fél hat, mondta Gyula, még nincs későn, még nincs, maradni kockázatosabb, vélte Pauer, rádiót hallgattuk, amely lelkesen, komolyan és odaadón beszélt valamiről, lengyelül, Pauer vastag, hosszú szivart vett elő és kezét fogott velünk, hosszú lesz az út hazafelé, panaszkodott, hogy egyedül milyen unalmas, órákon át csak a hallgatás banalitása, vajon tényleg hallottam e szavakat, vagy csak hallani véltem, rendes emberből nem hallatszik ki, ha magában beszél, rendes emberből, vajon a művész rendes ember, aki azzal foglalkozik, hogy a valóságot a maga sajátos módszereivel átalakítsa, jött az utolsó figyelmeztetés

úgy vagyok néha, hogy azt hiszem, bizonyos dolgokat nekem kell elintéznem, az ilyesmit semmiképpen sem bíznám istenre, kétségtelenül ő megoldaná, elvégezné, és ráadásul hibátlanul, csakhogy lassabban, mert az isten malmai lassan őrölnek, nem gyorsan, én pedig azonnal elintézhetem a dolgot, és jól csinálnám

nem sokkal később nyílt az ajtó, és fehér köpenyben egy népes csoporthoz tartozó ápolónő fordult be rajta, köszönjük a látogatást kedves, bocsánat, helyesbített és elődalgott, arcán a zavar torzító fintorával, az öregebbek felálltak karosszékeikből és megindultak, búcsút intó, üdvözlő mozdulatokat röptettek Miklós felé, viszontlátásra, szervusz, majd meglátogatunk még, s miközben e szertartás zajlott, valami sápadt és csillogó tárgy úszott el látóterem felső, messzebb kiterjedő sávjában, egy villamos, és már megint Wrocławban voltam, Natalinál ültünk, én a földön, Pauer és Erdély a kanapén, alacsonyan függő lámpa és asztalra dobott könyvek emléke merült föl bennem, a szomszéd szobából néha átjött egy fiú, az élettársa, Natali képeit nézegettük, amelyek megjelentek a Flash Artban, gyermeki csodálkozást és cinkos összekacsintást vegyítő fiatal lány arcát mutatták a képsorok, szájából vaníliapuding csordogált, avagy banánt nyalogatott, szép és mulatságos sorozatok voltak, Erdély szellemeskedett, Pauer inkább a fotómodellt akarta megismerni, odakint az ólomszürke délután vacakolt, mentőautó szirénázva robogott, megcsillant a kék fény egy villamos piszkos üvegén, majd barna ponyvával takart teherautó fékezett, és mire kitűnt a képből, üres lett az utca, sokáig semmi se mozdult, távoli házak, mindmegannyi hangtörő gátak, falakra fölcsapó láthatatlan hullám, néhol világos ablakok, csillogó tajték, ami túlhabzik a sötét anyagon

bizonytalan zaj riasztott fel, visszatérő hangokkal, mélyen aludtam, éjszaka volt, dörzsöltem a szemem, mert látásom felső szélén valami mozgó dolog akadályozott meg útjában egy kevéske fényt, az ablak alatt álló lámpaoszlop imbolygó fénycsóvját, mely különös módon benyúlt a sötétbe, elhaló zajongás bóklászott odalenn, kapualjak és állványzatok között, csapódott egy ajtó, úgy hallottam, valaki járkált odakint, valami mozgolódott, lezuhant, milyen ügyefogyottan mászkálnak a lengyelek, mi ez, ébredeztem, az éjszaka kicsúszott a kezemből, vagis a fejemből, már nem uralkodtam semmin, királyságom köddé foszlott, fölszállt, akár a pára, eltűnt minden csodálatos képességem és az egyszerű valóság szenvedő alanya lettem, itt vége a szakasznak

baj

bár az emeleten, bordó szőnyegek, nehéz tölgyfa székek és asztalok között kellett végigmennünk, a terem túlsó felén állt a pult, Erdély Miklós könyökével a márványra támaszkodott, kezében szép, csiszolt üvegpohár, kevés konyak lötyögött benne, a pult mellett középkorú pár állt, látszott rajtuk, hogy veszekednek, dehogynem fizeted ki a számlát, sziszegte a sápadt nő, halkán beszélt, de oly izgatottan, hogy mindent értettem, hangjában valami kellemetlen csattogás bujkált, ügyetlenül leköpte a férfit és kiitta poharából italát, utolsó gazember, lihegte, közben idegesen keresgélt tekintetével, hátha maradt még valami a poharak alján, a kávégépből hosszú, sipító hang hallatszott, ahogy a gőz kiszabadult, egy idősebb úr megjegyezte, ismerem ezt az alakot, fejével az ajtó felé bökött, a múlt héten láttam a restiben, tegnap is itt volt, mondjam a nevét, a presszóslány vállat vont és odébb állt, őt nem érdekelte a dolog, se köpködés, se veszekedés, se pletyka, se rendőrség, se jó, se rossz, se múlt, se jelen, se jövő, csak a smaragdfüvek, vagy az aranyalma éjjel, és a vér a narancsban, meg hasonlók

akkor megjelent egy alak, hirtelen és váratlanul tűnt fel, nagyhangú, törtető, visszataszító fajta, megvető pillantással illetett bennünket, délután láttam odalent, a kiállítóteremben, többedmagával, mérgesen ténfergett, majdnem fellökött, akkor lett dühös igazán, amikor Miklós leoltotta a villanyt és a derengő fényben egy lengyelül bömbölő rádiókészüléket igyekezett túlharsogni, fülét bedugta két kis gumidugóval, szemét bekötötte, leült a rádió elé és széles gesztusokkal, patetikus hangsúllyal kántált, a nagydarab, vörös hajú, vörös képű, talán huszoneves lehetett, fülcimpája tövig összenőtt arcbőrével, olyan ideges lett, hogy föltépte az ablakot és pusztá öklével kiütötte a belakatolt zsalugátért, odakint sötét éjszaka volt, igazi semmi, ami hirtelen előugrott, mint faji sejtelem, farkasszemet néztek, a rádió bömbölt, Erdély torkaszakadtából kiabált, ugyanaz kétszer a nagy lengyel semmiben, gondoltam, ebből baj lesz, a vörös képű lihegett, Miklós bekötött szemmel és bedugott füllel hadonászott, az ajtó irtózatossá robajjal csapódott

a pult mögül a presszóslány figyelt bennünket, mintha kis biccentéssel kérdezte volna, mi van fiúk, mi kell még, mondják, mert nem érek rá, Miklós újabb konyakot kért és átadott ezer zlotyit, a nő gyorsan kitöltötte az italt, s mint akinek hirtelen dolga akadt, sarkon fordulva eltűnt egy szakadozott tapétaajtó mögött, vártunk, gondoltuk, a visszajáró pénzért ment, de csak nem akart előjönni, Miklós szavára tette a dolgot, hangoskodás kezdődött, arra előkerült a nő, a szóváltás magyarról franciára fordult, majd angolra váltott, később ismét magyarul és franciául folytatódott, de a lengyelek nem értettek, vagy nem akartak érteni a szavakból semmit, visszazalávoztak, amit persze mi nem értettünk, így széles gesztusokkal, hullámzó heveséssel, változó hangerővel, kézzel és lábbal mutogatva egymásnak, teljesen eredménytelen csatát vívtunk, nem akarták megérteni, hogy a visszajáró pénzt követeljük, hosszú ideig tartott a huzavona, már mindenki bennünket figyelt, Miklóst annyira ingerelte a becstelenség, hogy poharát, melyben erősen lötyögött a féldeci konyak, a márvány pultra vágta, köszönöm, de így nem kell ez sem, adja vissza a pénzt, kiabálta magyarul, a nő döbbenet hátrahőkölt és hirtelen néma csend lett, a vörös képű akkor Erdélyhez lépett, jobbkarján az izmot enyhén megfeszítve, játékosan megugratva, trikójának rövid ujjacskájára mutatott, hogy oda csöppent a konyakból egy parányi, azután megmarkolta Erdély szakállát, ráncigálni kezdte és ellökte magától, olyan erővel, hogy a százkilós test a pultra hanyatlott, a vörös képű újra az arcába markolt és a homlokára öntötte a konyakot, erre Miklós felszökött, mint szélben a gyermekek sarkánya, dühödten támadt a vörös képűre, és elvárta volna, hogy mások is segítsenek, de a lengyelek csak ültek és bambán néztek maguk elé, félték, nem mertek, vagy nem akartak beavatkozni, a támadó vérszemet kapott, ismét Erdélynek rontott, menekülnünk kellett, ő meg utánunk, a kiállítóterem ajtajához szorított bennünket

a verekedés legelemibb szabályait sem tartotta be, majdnem leszakadt az egyik fülem, nyögve tápázkodtam föl, úgy rémlett, legalább tíz métert repültem, és talán eszméletemet is elveszítettem egy pillanatra, az utolsó, amire emlékszem, hogy a hosszú, nyeles hamutartóval hátra vágtam, a vasos rúd meghajlott, előbb egy keményfa lécekből álló súlyos székkal vágtam hátra, arra nem reagált, a szék darabokra tört, a vörös képű csak tépte, rúgta, taszigálta és a földre teperte Erdélyt, a hamutartót akkor vettem észre, a sarokban, felkaptam és üvöltöttem, valószínűleg nem értette, hogy mit, na gyere, most gyere, vadul kaszáltam a levegőben, majd teljes erőből hátra vágtam, a rúd elgörbült, a vörös hajú, vörös képű, ragadozó állattá változott ördögi lény akkor megfordult és felemelt, és repültem, másra nem emlékszem, legalább tíz métert repültem, a földön fekvő azon gondolkodtam, hogy mi történt, hogyan történt, nem ütött, csak fölemelt és zsupsz, bedobott a sarokba, mint egy tejeles szájú taknyost

soha gyáva nem voltam, de akkor aztán, még ha lett volna is okom, minden kis ijedelmemért kárpótolt, ahogy bátran közbeléptem, szeme gyilkos szikrákat szórt, és egy lépést tett Erdély felé, düh szállt meg, felkaptam a székét, ahogy eldobott, maga is meglepődött, akkorát repültem, közben Miklós felmenekült az emeletre, a vörös ördög meg utána, nem tudom mi történt odafönt, de nemsokára újra a földszinten voltak, mialatt a karját verte és a kezét karmolta, a nyeles hamutartóval a háta mögé kerültem, ugyanabban a pillanatban ökölcspás repült Miklós felé és a vállát súrolva tompán belepuffant a levegőbe, teljes erőből hátra vágtam, erre elengedte Erdélyt, mivel egyszerűen és végképp akart elintézni, fölkapott és bevágott a sarokba, legalább öt métert repültem, betört az orrom, a vér összefröcskölt mindent

valamivel később a kiállítóterem ajtajához futottam, csukva volt, kintről hallottam a kiabálást, nagy dörrenéseket és reccsenéseket, ahogy nekiütődtek az ajtónak, Legike, Legike, kiabált Miklós, az ajtóhoz ugrottam és megpróbáltam kinyitni, de kintről olyan erővel nyomták, hogy nem bírtam, körbefutottam, a szomszéd termen át, hátulról

kijutottam az előcsarnokba, láttam, hogy Erdélyt egészen beszorította a sarokba, a vörös ördög arca eltorzult, szeme megrándult, szája körül gonosz vonások rajzolódtak, miközben félelmetes nyugalommal kotorászott Miklós szakállának buja rengetegében, odaugrottam és hirtelen nagyot taszítottam rajtuk, megfogtam a kilincset, hogy el ne sodorjanak, és ahogy arrébb mozdult a két összekapaszkodott test, kinyitottam az ajtót, azután megragadtam Miklós kezét, a falon kotorászott, megmarkoltam és ráncigálni kezdtem az ajtó felé, közbelépésem váratlan sikert hozott, nagy nehezen bepréseltük magunkat az ajtónyíláson, belülről pedig ráfordítottuk a reteszt

pillanatnyilag megmenekültünk, de, mert rettenetes erővel ráncigálta, tépte és rúgta az ajtót, láttuk, hogy helyzetünk válságos, ha kiszakadt volna a zár, vagy ha felfedezte volna a hátsó ajtót, arra jobb volt nem gondolni, ablaktól ablakig szaladgáltunk, mindegyiken lakat, ez is zárva, az is zárva, na végre, itt egy, ezen nincs lakat, kiáltottam, Erdély gyorsan odaszaladt, az ablak deszkájára léptem és letekintettem a mélybe, a sötét semmibe, tudtam, hogy le kell ugranom, bármilyen sötét is, bármilyen nehéz is, magasan volt az ablak és a járda felülete nem látszott, bíztam benne, hogy ott van, valahol, kiugrottam, sokáig, nagyon sokáig zuhantam, sokkal magasabban volt az ablak, mint gondoltam, azután Erdély állt föl az ablakpárkányra és megtorpant, karjaival propellerezett, mint aki hirtelen nem is tudja, hogy mit csináljon, ugorjon, ne ugorjon, aggódalmasan keresett a szemével, nem talált, Miklós, itt vagyok, ugorj, sima a talaj, könnyű a kicsiknek, a nagyoknak már lift kell, elharapta a szót, miközben ég és föld között lebegett, egy bizonyos testsúlyig vagy életkorig, próbáltam tréfával oldani a feszültséget, Erdély földet ért, fölkapta tekintetét és fájdalmasan nyöszörgött, a bokám kificamodott, nem tudok felállni, fáj, pedig mennünk kell, hát szaladjunk, mondta, de úgy húzta a lábát maga után, hogy rossz volt nézni, csigalassúsággal haladtunk előre, pedig szaladtunk, már ahogy bírtunk, az első sarkon jobbra, a másikon balra, majd megint jobbra, és megint balra, jobbra és balra, és, az nem mindegy, mert a végén eltévedtünk volna, egyszerre csak a szállásunk előtt álltunk, nem érzem a lábam, ezt megúsztuk, megölt volna bennünket, elhiszed, megborzongott, arra számított, hogy nyomban elájul a fáradtságtól és a félelem nyomasztó súlya alatt, de már az események után voltunk

később, ahogy elnyújtóztunk a heverőn, a szoba elcsöndesedett, csak az utcai lámpa nyújtotta be hideg fénykarját, és egy halvány, homályos ronggyal törölgetni kezdte a falakat meg a tükröt, feküdtem valaminek a szélén, magamba fulladva, a párna kemény, a tükör kemény, a szekrény kemény, és a fogam is kemény, és kemény az ablakban a feketeség, és akkor jött még az éjszaka, tele sötét folyosókkal, alattam, fölöttem, körülöttem lyukas volt a világ és külföldi, megindult bennem a vándorlás, lépcsőkön le és lépcsőkön fel, recsegett a tér, csikorogtak a dolgok, fölkerelkedtek az emlékek és elvonultak lelki szemem előtt, folyosókon futottam, majd ismét visszatértem és hasztalan nyöszörögtem, bárcsak megvirradna már ebben a bolondokházában, így gyöttrődtem, és amikor ahhoz a szóhoz érkeztem, hogy bolondokháza, akkor láttam is a sötét folyosókon bolyongó örülteket, és gondolataimban volt bizonyos, csaknem elavult komolyság